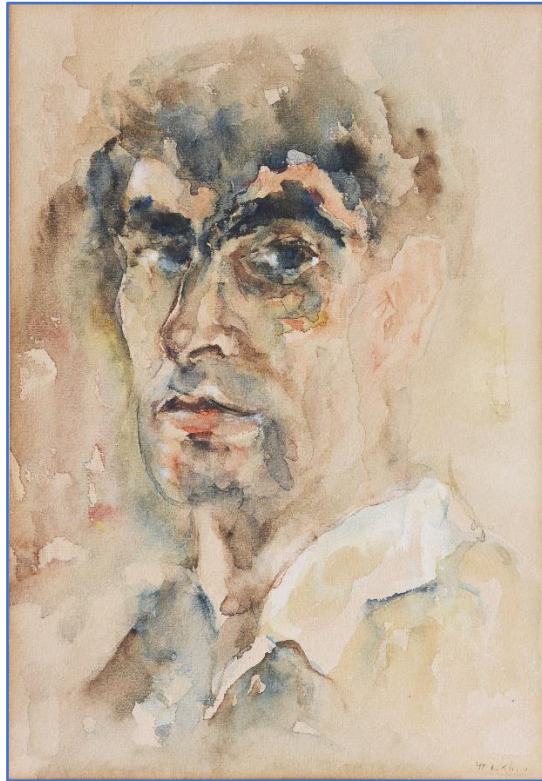

הצייר ואמן הפסיפסים - מרדכי (מוציק) יואלי

קורות חייו

מרדכי (מוציק) יואלי – פורטרט עצמי

מרדכי (מוציק) יואלי נולד בשם מוציק מוקסי, בברנוביץ', אשר במזרח פולין בתאריך 12.1.1916 לאביו יואל ולאימו טייבע. הצעיר משלושה בנים, יצחק (1908) ודוד (1912). המשפחה התפרנסה מבית חרושת לסוכריות שניהלו סבו מרדכי וסבתו חיה-מרים.

מוציק נולד למשפחה ציונית ששאפה להגיע לארץ ישראל, ואכן בשנת 1913 יצא בדרכם לארץ-ישראל, סבו מרדכי והדודים פנחס וזאב. הסב נפטר כעבור שנה ונקבר בהר הזיתים. הדוד פנחס הצטרף לגדוד העברי. הדוד זאב חזר לפולין. בשנת 1914 התחילו שוב בהכנות לעלייה לארץ ישראל, אך הן נקטעו עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה. הדודים זאב ומשה גויסו לצבא הרוסי. משפחתו של מוציק התגוררה יחד עם הסבתא בבית גדול ויפה מוקף חצר ועשרות עצי פרי. לאחר שהצבא הגרמני כבש את העיר, הם גורשו מביתם ונאלצו לעבור לבית קטן ואפרורי.

בשנת 1917 נפטר אביו שהיה בן 37 במותו. אימו, הייתה רק בת 33 כאשר התאלמנה. מוציק, היה אז תינוק בן שנה. בשנת 1921 נסעה הסבתא לארץ ישראל, ואימו נרתמה לניהול המפעל המשפחתי לסוכריות.

בשנת 1923 נוסד בברנוביץ' בית ספר עברי בשם "תרבות" שהפך במשך הזמן לגימנסיה "תרבות". מוציק למד שם עד הכיתות הגבוהות, שם גם התבלט בכישרון הציור שלו, לא רק בין כתלי בית הספר, אלא בעיר כולה, ובעיקר התפרסם בזכות הקריקטורות שידע לרשום בזריזות. הוא הוזמן לא אחת למסיבות עם נכבדי ופרנסי העיר כדי לרשום ביד קלה את דמויותיהם בעין ההומוריסטית של הקריקטוריסט.

אחד הסיפורים הבולטים של ימי נעוריו היה התגייסותו לשימור התרבות העברית בבית ספרו. בשנת 1929 החליטו הורי התלמידים להפוך את בית הספר לגימנסיה בה יילמדו כל המקצועות בשפה הפולנית, כדי ליהנות מזכויות בית ספר מוכרות על ידי השלטונות. נגד "מזימה" זו התקוממו מוציק וחבריו לתנועת השומר הצעיר ועוררו למרד את כל התלמידים בבית הספר. 200 תלמידים הפסיקו את הלימודים וארגנו שביתה, עמדו במשמרות מול בית הספר ונשאו את הסיסמה "אל תשמע בן..." נגד אלה שרצו מטעמי נוחיות להביא 'שמד תרבותי' על בית הספר. דבר שביתה זו היה אבן דרך בתולדות המאבק לתרבות עברית ונגד ההתבוללות בפולין רבתי.

כבנים למשפחה ציונית, הצטרפו האחים לתנועות נוער ציוניות. האח הבכור הצטרף לתנועת "פרחי ציון" ואילו דוד ומוציק הצטרפו לתנועת "השומר הצעיר" והיו פעילים מאוד בתנועה. מוציק היה הרוח החיה של הקן שנשא את השם "קדימה".

עם התבגרותו של מוציק התנועה הלכה והתרחבה ובעיות חדשות עמדו על הפרק, ובעיקר התעורר הצורך לא רק לדאוג לקן עצמו אלא גם לקנים באזורם (אזור נקרא גליל), ובעיקר היה צורך להחליף את השכבה הוותיקה שיצאה להכשרה. שמעון מינסקי, חברו של מוציק עוד מקן השומר הצעיר בפולין, מספר על מכתב ששלח בשנת 1934 להנהגה הראשית ובו הציע שמוציק יחליפו בהנהגת הגליל. ואכן מוציק נרתם למשימה. מינסקי מספר שהוא ומוציק נדדו תחילה יחד על פני עיירות הגליל, ולאחר צאתו של מינסקי להכשרה המשיך מוציק בתפקידו כרכז הגליל והיה מגיע לכל ישוב וקהילה יהודית נושא איתו את לא רק את דבר חזונה של התנועה, אלא גם קובץ של ציורים וקריקטורות של היהודים שפגש בשיטוטיו, שהודפסו יחד עם תוכניות העבודה והחוזרים השונים והיוו חידוש מפתיע בקשר היומימי עם קני הגליל.

בהמשך נשלח מוציק – בהמלצת ההנהגה הראשית – לרכז את גליל ביאליסטוק שבו הייתה רשת ענפה יותר של קנים גדולים ופעילים.

בשנת 1936 הוא יצא לעיר גרודנו כדי למלא את המשימה החשובה של כל בן תנועה - הכשרה. בהכשרה התנסה בעבודות שונות ובעיקר למד חיי עבודה ושיתוף. מאחר וצרכי התנועה היו גדולים הוא נאלץ לחלק את זמנו בין הכשרה ובין הפעילות התנועתית בגליל ביאליסטוק. בהמשך נשלח מוציק לסמינר המרכזי של התנועה במיכאלין, סמינר שהפך לסמל בפולין שלפני המלחמה.

ובינתיים, מצד אחד מגיעות מהארץ ידיעות על עליות הגבורה של יישובי חומה ומגדל, כמו חניתה ומצד שני, בפולין גברה האפליה והמצוקה הכלכלית של היהודים. מוציק מצליח לעלות לארץ עם אחרוני העולים מפולין בשנת 1938. תחילה הצטרף לקיבוץ "דן" ולאחר מכן הצטרף לקיבוץ אילון אל אחיו דוד שהיה ממקימי הקיבוץ. יותר מאוחר שינו האחים את שמם "ליואלי", לזכר אביהם יואל שמת בדמי ימיו.

אחיו הבכור, יצחק, הגיע לארץ לפניו בשנת 1931 ופנה לעולם התיאטרון. בשנת 1934 עלתה אימו יחד עם אחיה משה ומשפחתו. כעבור מספר שנים, דאגו האחים להביא את האם טייבע לאילון. היחידים שנשארו בפולין היו דודו זאב ורעייתו שנספו בשואה.

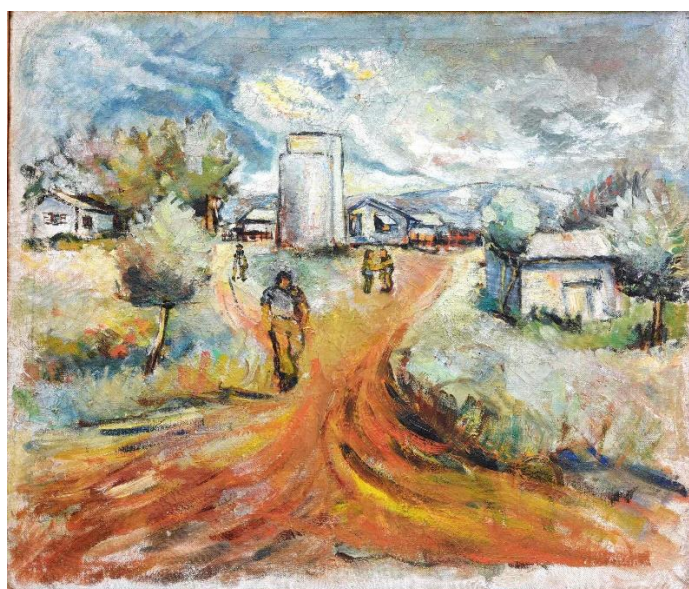
כחבר קיבוץ אילון השקיע שנים רבות בעיצוב ופיתוח הנוי בקיבוץ והיה שותף פעיל בעיצוב אתרים ומבנים בכל פינות הקיבוץ וכך שילב את אהבתו וכישרונותיו האומנותיים עם חיי היום יום האפרוריים ולא תבע לעצמו זכויות יתר כאמן.

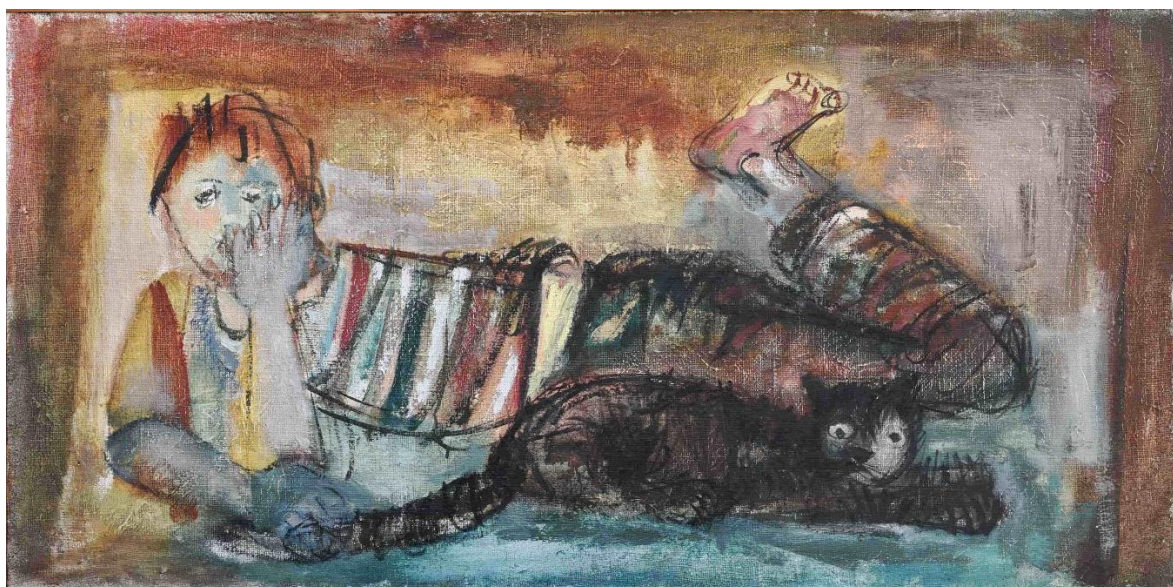
מוציק יואלי ליד כן הציור

על כשרונו כצייר איכותי העידו כמה ציירים, כמו עמנואל לופטגלס ודוד הנדלר, שראו את עבודותיו במפגש עם אחיו יצחק בתל אביב. יצחק מוקסי, איש תיאטרון, מספר שהציירת רבקה ברר שהייתה מבאי ביתו, התלהבה מאוד כשראתה את עבודותיו של מוציק. היא התלהבה בעיקר מהצבעים העזים בציוריו ואמרה: "זהו אמן בעל ביטוי חזק היודע להביע את הגדלות שבטבע, את הכוח העליון שבו, אמן שקשה להתחרות בו, מבטא את הנוף הפראי של הגליל המערבי; כל עץ, כל עמק, כל הר, הכול משרה עליך הוד והדר...הקומפוזיציות שלו מושלמות, חלוקת השטח, הקווים, כתמי הצבע, והתמונה מאוד מאוזנת".

מצירי מוציק יואלי:

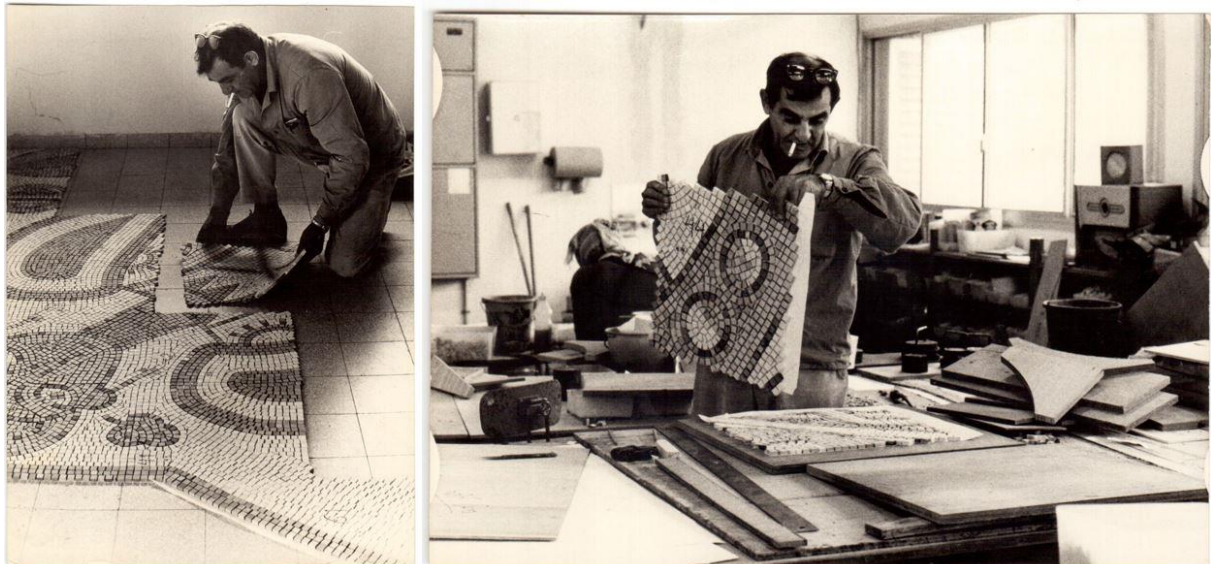
וכאשר הציע יצחק לארגן לאחיו תערוכת ציורים, מוציק ענה: "לא מעונין להציג! אני מצייר להנאתי!"

למיצוי מלא ושילוב כל כישרונותיו ועקרונותיו הגיע כאשר בשנת 1959 הגה תיכנן והקים, יחד עם חברו ויד ימינו, קלמן גרצובסקי, את מפעל הפסיפס "מוזאיקה אילון". הצורך בהקמת המפעל החל בסוף שנות החמישים כאשר ראשי הקיבוץ חיפשו מקורות תעסוקה לחברים ותיקים ולחברים מוגבלים אשר אינם יכולים להשתלב במסגרת סידור העבודה הרגיל. מוציק (מרדכי) יואלי, מאמני הקיבוץ, העלה את רעיון הפסיפס. הרעיון נבדק ונמצא מתאים כלכלית ומעשית. וכך הוקם המפעל בשנת 1960. המפעל - בהנהלתו של מוציק יואלי - החל בניסיונות למצוא את השיטה הטובה ביותר לחיתוך הסלע לחלקים קטנים, להדבקת האבנים בדבק אפוקסי מיוחד, ניסיונות שנעשו בשיתוף פעולה עם הטכניון בחיפה, ולמציאת חומרים פלסטיים מיוחדים שיקטינו את משקל הלוחות נושאי הפסיפס.

כדי להגדיל את מבחר גווני האבנים הובאו גושי סלעים מכל רחבי הארץ – מהרי אילת, מרמות ערד ומנחלי הגליל העליון. שלוש שנים אחר כך כבר היו בידי אנשי הסדנה 35 גוונים שונים.

במפעל התקיימו יד ביד כל מה שאפיין את חייו של מוציק: עבודת כפיים ויצירה אומנותית. עבודות המוזאיקה במפעל ביטאו את הרב-גוניות של יצירתו. הוא שלט בכל הסגנונות, מוטיבים של מורשת יהודית, של ארכיאולוגיה ישראלית, ציור פסטורלי ואמנות אבסטרקטית, ושליטה מלאה באבן, חומר הגלם היסודי בו עבד.

הצלחת המפעל הייתה רבה, והביקוש ליצירותיהם הלך וגבר. עבודות פסיפס הזמנו מבנקים, מבני ציבור למיניהם ומקבלנים של בתי מגורים. חלוצת המזמינים מקרב קבלני הבניין הייתה חברת "נוה" שאת קירות כמה מבנייניה מעטרים יצירות פסיפס בנושאים תנכיים.

הידועה והמוכרת מכולן היא היצירה בקיר המזרחי של בניין "נוה" (קיר הסופרמרקט) בפינת הרחובות יהושע בן נון וארלזורוב בתל אביב. העבודה בוצעה על ידי מוזאיקה אילון על פי ציור של מוציק שצייר ועיצב את כל עבודות מוזאיקה אילון, עד מותו, והייתה אחת העבודות הגדולות הראשונות שביצע מפעל המוזאיקה, בעקבותיה ביצע המפעל עוד מספר עבודות קיר ורצפה גדולות נוספות וחשובות ברחבי הארץ והעולם. המוכרות ביניהן הן רצפת האולם המרכזי של בית הנשיא, פסיפס גלגל המזלות שעוצב על פי דגם גלגל המזלות אשר נחשף על רצפת בית הכנסת בבית אלפא עבור בית העלמין "הר סיני" בלוס אנג'לס, ארה"ב. ועוד רבים.

מוציק (מרדכי) יואלי נפטר בחטף בקיבוצו אילון בתאריך 24.10.1976 (ל' בתשרי תשל"ו)

* * *

כתבה: הניה מליכסון 24.2.2021

תודה לבנו, יעקב יואלי, על החומרים שסיפק ליצירת מסמך זה.